

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20 051.087

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника,

доктору політичних наук, професору

Дерев'янку Сергію Мироновичу

(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата політичних наук, доцента кафедри політичних інститутів та процесів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Кобець Юлії Василівни на дисертаційну роботу Шекети Мар'яни Миколаївни «Ірландія та Каталонія: сепаратистська симетрія в Європі», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія»

Актуальність теми дослідження. Завершення епохи холодної війни розкрило проблеми регіоналізму та сепаратизму в Європі, які сьогодні становлять серйозну загрозу територіальній та політичній єдності традиційних національних держав. Розпад політичної стабільності на європейському континенті має негативний вплив на функціонування Європейського Союзу та реалізацію спільної політики, порушуючи процес інтеграції, а сепаратизм стає ключовим фактором, що впливає на коливання стійких міжетнічних відносин у Європі (с.15).

Дослідження особливостей, передумов і проблем сепаратизму є важливим завданням у наукових дослідженнях міжнародних відносин та їхнього формування в сучасному світі, авторка стверджує, що «проблема сепаратизму в Європі демонструє виклики, що постають перед державою в умовах глобалізації та міжнародної інтеграції» (с.15). Європа, яка виступає однією з найстаріших частин цивілізованого світу, характеризується наявністю сотень, а можливо й

тисяч регіональних ідентичностей, які об'єднані спільними культурними цінностями та життєвими принципами. Кожна європейська країна має елементи регіональної ідентичності, які центральна влада намагається вплести в загальну національну ідею, а «це дослідження дозволяє глибше розуміти складні зв'язки між ідентичністю, автономією, націоналізмом та прагненнями до самовизначення в сучасній Європі» (с.15).

Ця регіональна ідентичність іноді може виявлятися у формі культурного регіоналізму, що ґрунтується на місцевому патріотизмі та ментальних особливостях, інколи ж може призводити навіть до радикального сепаратизму. У зв'язку з цим, в найближчі роки це стане великим викликом для Європи. Тому дослідження цієї тематики у контексті європейської внутрішньої та зовнішньої політики набуває великої актуальності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація написана в рамках реалізації наукової теми «Центральна та Східна Європа у міжнародних відносинах» (номер державної реєстрації 0114U001590), яка реалізовується кафедрою міжнародних відносин факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Внесок Шекети М.М. полягає у дослідженні впливу фактору сепаратизму та етнічної конфліктності на політичні процеси в країнах Європейського Союзу, особливо в частині, інституційно-правових основ вирішення проблем сепаратизму та радикалізму; приділяється увага перспективам проблем сепаратизму та радикалізму в Європі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Для підготовки своєї дисертаційної роботи, аспірантка Шекета М.М. опрацювала понад 391 джерел, із яких 354 були написані іноземними мовами (англійською, іспанською та каталонською мовами). Різноманітність цих джерел за своїм характером та спрямуванням, у поєднанні з удалим вибором методологічної бази, дозволили розкрити значний дослідницький потенціал визначеної проблеми, створити максимально точну та об'єктивну картину дослідження та дійти до оригінальних висновків.

Дисертаційне дослідження М.М. Шекети є завершеним, цілісним та логічно структурованим. Висновки роботи відповідають заявленій меті та завданням, відповідають змісту роботи, і характеризуються системністю та обґрунтованістю.

Результати наукового пошуку також були викладені в шести фахових наукових публікаціях, включаючи дві публікації у закордонних виданнях. Певні аспекти та узагальнення рецензованої роботи вже пройшли відповідне обговорення та апробацію під час дев'яти міжнародних та двох всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Наукова новизна та достовірність одержаних результатів. Незважаючи на те, що питання сепаратизму викликає широкий інтерес у дослідників політичних процесів, розгляд цієї проблематики завжди буде супроводжуватися появою нових аспектів, які вимагатимуть наукового вивчення або подальшого дослідження вже наявних результатів. У рамках своєї дисертаційної роботи Шекета М.М. акцентує увагу на дослідженні явища сепаратизму на прикладі двох сепаратистських рухів в Європі – Північної Ірландії та Каталонії та визначено подальші перспективи існування сепаратизму в країнах-членах ЄС. Під час аналізу, вона застосовує порівняльний підхід до оцінки сепаратистських рухів та співпраці держав Європи щодо подолання етнічної конфліктогенності та проявів радикалізму. Зазначимо, що тема, яку досліджує М.М. Шекета, є новою для української політичної науки, і це перше компаративне дослідження спільних і відмінних стратегій сепаратистських рухів в Ірландії та Каталонії. Одним із новаторських аспектів роботи є розробка авторської періодизації етапів становлення каталонської та ірландської самоідентифікації.

Використання порівняльного аналізу думок провідних експертів та оптимального методологічного інструментарію, а також апробація результатів дослідження на наукових конференціях і публікації у фахових виданнях підтверджують достовірність отриманих результатів у рамках дисертаційної роботи.

Практичне значення одержаних результатів виявляється в можливості використання його результатів у сферах освіти, науки та практичної політики,

дипломатії. На практиці, висновки цієї роботи можуть слугувати основою для розробки програм розвитку взаємодії між владою, політичними партіями та громадськими організаціями, які можуть використати отримані результати у процесі формулювання стратегій співпраці між державою та громадянським суспільством. Це дослідження має конкретні практичні наслідки для політиків і міжнародних організацій, які стикаються з викликами, породженими сепаратистськими рухами. Зокрема, матеріали роботи можуть слугувати корисними в процесі навчання студентів та майбутніх фахівців у галузі політичної науки, соціології та міжнародних відносин. Дисертація представляє цінне джерело інформації для працівників наукових, інформаційно-аналітичних та дослідницьких центрів, які займаються вивченням проблем етнополітичної безпеки, конфліктності та радикалізму та різних аспектів світової політики.

Загальна оцінка змісту роботи. Вивчення та аналіз тексту дисертаційної роботи дає нам підстави для твердження, що зміст роботи відповідає темі дисертації та ефективно реалізує поставлені завдання, визначені у вступі. Застосування різноманітних загальнонаукових та політологічних методів дослідження дозволило дисертантці провести якісну наукову розвідку та прийти до обґрунтованих висновків, що виразилося у поглибленому дослідженні націоналістичних рухів в Ірландії та Каталонії, визначення спільних та відмінних рис між двома прикладами сепаратизму в ширшому контексті європейської політики.

Структурно дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі авторка обґрунтовує актуальність дослідження та його новизну, визначає мету, об'єкт, предмет дослідження, формулює дослідницькі завдання, подає теоретичне та практичне значення роботи. Значну частину вступу дисертантка присвячує опису методологічної бази, де дає короткі приклади використання визначених методів для вивчення конкретних аспектів проблематики. Також вступ містить обґрунтування вибору для дослідження саме Ірландії та Каталонії як прикладів сепаратистської симетрії в Європі.

У першому розділі детально здобувачкою досліджено поняття «сепаратизм», встановлено походження цього явища та багатоманітність інших факторів, що призводять до його виникнення. Досліджуючи історичні приклади та сучасні наукові розвідки, розкрито приховані мотиви, уявлення та амбіції, які визначають політичні рухи з орієнтацією на відокремлення. У цьому розділі представлено джерельну базу, яка доступна для вивчення політичного сепаратизму та охоплює різноманітні міждисциплінарні підходи. Враховано теоретичні та концептуальні засади, що сприяють розумінню явища політичного сепаратизму.

У другому розділі дослідження М.М. Шекетою розглядається політична проблематика етнополітичного конфлікту в Каталонії, вивчаються його історичні корені та етапи, що призвели до виникнення конфлікту в даному регіоні. За допомогою аналізу історичних подій, культурної динаміки та політичних процесів виявляються фактори, які сприяли формуванню етнічного конфлікту, і розкривається важливість історичного контексту для кращого розуміння його складності та багатогранності. У цьому розділі проводиться комплексний аналіз сучасного стану етнополітичного конфлікту в Каталонії. Шляхом оцінки наявних політичних заходів безпеки та врахування різних точок зору зацікавлених сторін, дослідниця намагалася оцінити ефективність поточних стратегій у подоланні конфлікту. Також досліджено можливий потенціал для забезпечення тривалого миру та стабільності в регіоні шляхом аналізу специфічних історико-культурних обставин.

У третьому розділі дисертанткою розглядаються причини, які вплинули на виникнення етнополітичного конфлікту в Північній Ірландії. Шляхом використання історичного аналізу, встановлено історичні та політичні події, а також соціокультурні тенденції, що привели до зростання конфлікту, і зосереджено особливу увагу на наданні історичного контексту для глибокого розуміння його складності. У даному розділі здобувачка зосередила увагу на сучасному стані етнополітичного конфлікту в Північній Ірландії та впливі Brexit на подальший розвиток конфліктної ситуації.

У четвертому розділі М.М.Шекета розглядає основи врегулювання в Європейському Союзі щодо проблеми сепаратизму та радикалізму. Аналізуючи закони, політику ЄС і їх реакцію на ці проблеми, враховуються принципи самовизначення, регіональної стабільності та субсидіарності. У заключному розділі оглядаються можливі подальші тенденції розвитку сепаратизму та радикалізму в Європі, користуючись досвідом етнополітичних конфліктів в Північній Ірландії та Каталонії. Враховуючи геополітичні, соціально-економічні та культурні фактори, аспірантка в роботі передбачає майбутні виклики та пропонує стратегії, спрямовані на європейську безпеку, стабільність та інтеграцію в XXI столітті.

Загалом, можемо стверджувати, що авторка провела комплексне, всебічне дослідження та створила якісну дисертаційну роботу, в якій відповідним чином розкрито предмет дослідження.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. На основі міждисциплінарного підходу, що поєднує соціальні науки, у дослідженні проаналізовано історичні, політичні, культурні та соціально-економічні чинники, які сформували та вплинули на сепаратистські настрої в Ірландії та Каталонії. У своїй роботі, Шекета М.М. поєднала різні підходи та методи, що дозволило повністю реалізувати поставлені дослідницькі завдання. Дослідження має методологічну основу, якою є філософські, загальнонаукові та спеціальні політологічні наукові методи. Серед філософських методів (які визначають загальні регулятиви дослідження) використовувалися діалектичний, аналітичний та герменевтичний підходи. Також застосовувався порівняльний методологічний підхід, який полягав у вивченні сепаратистських рухів в Ірландії та Каталонії і аналізу можливої подібності між ними. Спеціальні політологічні методи дослідження використовуються для аналізу різних аспектів процесів сепаратизму у регіонах Каталонії та Північної Ірландії. Наприклад, біхевіористський метод дозволив вивчати роль лідерів у цих процесах, метод наукового моделювання використовувався для аналізу соціально-політичних процесів у цих регіонах, івент-аналіз допоміг визначити особливості розвитку етнополітичного конфлікту, включаючи вплив терористичних організацій, а

метод когнітивного картування використовувався для аналізу сприйняття націоналістичних та сепаратистських настроїв політичними лідерами у цих регіонах.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Текст дисертації свідчить про те, що дисертація, підготовлена Шекетою М.М., відповідає вимогам академічної чесності. Робота є оригінальною і самостійною, не містить ознак плагіату, а на всі використані ідеї та роботи інших авторів оформлено посилання належним чином.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження. Позитивно оцінюючи положення та результати дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне висловити щодо них деякі зауваження та рекомендації:

1. У підрозділі 2.2. автор досліджує сучасний стан рівня конфліктності в регіоні Каталонія та його подальші перспективи, аналізує основні сценарії виходу із «каталонської кризи», що дискутуються у міжнародному середовищі, а саме: переговори, конституційна реформа, міжнародне посередництво, референдум та прямі дії (с. 110–111). Автор справедливо вважає, що кожен з цих сценаріїв має як свої переваги, так і недоліки, адже нестабільна ситуація в Каталонії автоматично може мати наслідки для інших регіонів Європи (с. 112). Однак хотілося б більш детально побачити до якого чи яких сценаріїв виходу з «каталонської кризи» схиляється автор і чому, або ж пропонує власний сценарій виходу з кризи.

2. У підрозділі 4.2. автор у таблиці 4.1. «Схожі та відмінні риси етнонаціонального конфлікту в Каталонії та Північній Ірландії» наводить низку параметрів за якими можна порівняти обидва конфлікти (с.196–197). Проте, варто було б більш розширено описати схожі та відмінні риси та додати аргументів задля кращого розуміння вибору прикладів Каталонії та Північної Ірландії як об'єкта дослідження.

3. Загальне враження від тексту дисертації досить позитивне, проте варто також звернути увагу на незначні орфографічні та граматичні помилки, які можна було б виправити під час остаточного редагування. Потрібно уникати повторень у тексті (с. 118, 130). Наприклад, ухилитися від повторень назв

політичних партій та міжнародних документів, що так чи інакше мають відношення до проблеми сепаратизму у Розділі 2 (с.107–108) та у Розділі 4 (с. 177–178).

Висновки про відповідність дисертації вимогам. Дисертаційна робота Шекети Мар'яни Миколаївни «Ірландія та Каталонія: сепаратистська симетрія в Європі», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія», є самостійною, завершеною науково-дослідницькою роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, важливістю здобутих результатів, їх обґрунтованістю і вірогідністю, практичним значенням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від №44 12.01.2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341), а її авторка М.М.Шекета заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія».

Рецензент:

доцент кафедри політичних інститутів та процесів

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника,

кандидат політичних наук

Ю. В. Кобець

